

פרשת בְּשַׁלַּח

צִדְדֵי תַעֲשֶׂה לַמִּקְדָּה – בְּשֵׁלַח, שֶׁבַת שִׁירָה

וַתִּקַּח מֵרִים הַנְּבִיאָה ... אֶת הַתַּף בְּיָדָהּ – באיזה תַּף מדובר?

השבת נזכה ב"ה, לקרוא בפרשת בְּשֵׁלַח, העוסקת בעיקר בקריעת ים סוף, על שירת הים שבה בעקבותיה. זהו הפרק האחרון בסיפור יציאת מצרים, בו משיב הקב"ה למצרים כגמולם, ומטביע אותם בים סוף. "אֲזַ, יְשִׁיר מִשֶּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה'..." משה ובני ישראל הנפעמים, שרים את שירת הים, בה הם מודים לקב"ה ומהללים אותו על הנסים והנפלאות שעשה להם. גדולתה של שירה זו, באה לידי ביטוי בהכללתה בתפילת שחרית, וגם בשם שניתן לשבת זו, "שֶׁבַת שִׁירָה". למרות שגיבור הפרשה הוא משה רבינו, ששר עם בני ישראל, נייחד השבת את הדיבור על נשות ישראל דוקא. ראשית מכיוון שמדובר בִּשְׁיִרָה, בלשון נקבה, ולא בִּשְׁיִיר. מכיוון שאנו חותמים בפרשה זו את יציאת מצרים, חשוב להזכיר את תרומתן הגדולה והסמויה של הנשים לתהליך הגאולה, כמובא בתלמוד "בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור, נגאלו ישראל". שירת הים היא פרשיה בפני עצמה, השירה הראשונה בתנ"ך, תשעה עשר פסוקים של הלל והודיה. מיד אחריה, כמו חוסה ומצטנעת בצילה, שירה באורך של פחות מפסוק אחד, שירתה של מרים הנביאה עם נשות ישראל, "וַתַּעַן לָהֶם מֵרִים, שִׁירוּ לַה' כִּי גָאָה גָאָה סוּס וְרָכְבוּ רָמָה בָּיָם".

גם ההפטרה לפרשתנו מתמקדת בשירה. וראה זה פלא, השירה שנבחרה לשמש כהפטרה, היא שירתה של אשה, של דבורה הנביאה, ולא שירתו של דוד המלך למשל. יוצא איפוא שההפטרה מקבילה בעצם לשירתה של מרים, אך שירה זו הרי שולית היא לכאורה, לשירתו של משה רבינו? דבר זה כמו בא לרמוז לנו על כוחה הפנימי של בת ישראל, שאינו מופגן כלפי חוץ, ובא לידי ביטוי בצניעות הליכותיה. על בת-ישראל הקרויה גם 'בַּת מִלְכָּה', נאמר בתהלים "כָּל כְּבוֹדָהּ בַּת מִלְכָּה פְּנִימָה". נשות ישראל הן הצד החזק שבבית היהודי, והן אלה שלא נשברו בגלות מצרים. הן המשיכו ללדת, למרות הגזירה הנוראה, "כָּל הַבֵּן הַיְלֹוֹד הִיאֲרָה תִשְׁלַיְכֶהוּ" והן אלה שחזקו את ידי בעליהן, מתוך אמונה עזה שהגאולה קרובה. בעידודה של מרים הן גם טרחו להצטייד מראש בַּתַּפִּים, כדי שבאמצעותם יוכלו להביא לידי ביטוי את שמחת הגאולה.

אם נסתכל על היחס בין המקום המוקדש לשירת הים (19 פסוקים), ובין המקום "המוקצב" לשירת מרים (2 פסוקים), נגלה שמשקלן הנכבד יחסית של הנשים, אינו ניכר לכאורה בכתוב. ננסה איפוא לעלות לשורשם של הדברים. נעניין לשם כך בפסוק הראשון, בשירת מרים, שאינו אלא בגדר הקדמה לשירה, "וַתִּקַּח מֵרִים הַנְּבִיאָה אֶחָת אֶת הַתַּף בְּיָדָהּ, וַתִּצְאֵן כָּל הַנְּשִׁים אַחֲרֶיהָ בַּתַּפִּים וּבְמַחְלוֹת". פסוק בודד זה, פותח פתח נרחב לשאלות רבות, אך אנו נתייחס רק לחלק מהן. הפסוק שלנו הוא הראשון, והיחיד בתורה, בו זוכה מרים לתואר "נְבִיאָה". ומספרים לנו חז"ל, שמרים זכתה להינבא עוד בהיותה ילדה קטנה, כבת חמש. מדוע איפוא מציין זאת הכתוב דוקא כעת, לאחר למעלה משמונים שנות נבואה? מרים לוקחת "אֶת הַתַּף", ולכאורה יכלה התורה להשמיט את המילה אֶת. שלא כמו בעברית המדוברת כיום, כאשר התורה מתייחסת למושא במשפט, היא אינה משתמשת במילה 'אֶת' שלא לצורך. הימצאותה של המילה 'אֶת' בכתוב, באה "לרבות", ללמד על תוספת סמויה, מעבר למושא הנזכר. מה נלקח אם כן ע"י מרים, בנוסף לתַּף? גם שאר הנשים לקחו להן תַּפִּים סתם, כפי שמזכיר הפסוק, אך רק אצל מרים, מזכירה התורה את "הַתַּף", בהא הידיעה. ומכיוון שהתורה אינה מזכירה קודם לכן, כל תַּף שהוא, הדבר טעון הסבר, באיזה תַּף מיוחד מדבר הכתוב?

מרים לוקחת את הַתַּף "בְּיָדָהּ". בתורתנו הקדושה אין מלים מיותרות, ולכן גם אילו לא הזכירה התורה את המילה 'בְּיָדָהּ', ברור היה לנו כי הַתַּף נלקח בְּיָדָהּ, כי זו דרכו של המשתמש בו. בתורה מופיעים אזכורים רבים, של עצמים הנלקחים ביד, כמו במטה של משה, מבלי להזכיר את היד. מדוע איפוא טורחת התורה לציין שהתוף נלקח בְּיָדָהּ של מרים? ובכלל מדוע לציין את פעולת הלקיחה אצל מרים, בעוד שאצל שאר הנשים לא נזכרת לקיחה כלל "וַתִּצְאֵן... בַּתַּפִּים וּבְמַחְלוֹת"? ויש מקום לשאול גם לגבי מידת הצניעות של מרים ושל הנשים, שלכאורה ניתן למצוא בה פגם, חלילה. התורה מספרת בפרשתנו, שמספר היוצאים ממצרים היה "כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הַגְּבָרִים", לא כולל ערב רב שהצטרף אליהם. גם אם ניקח בחשבון רק אשה אחת, כנגד כל גבר, נקבל סדר גודל של כשש מאות אלף נשים לפחות. כיצד איפוא, יצאו נשים אלה במחולות לעיני כל ישראל, ללא כל מחיצה והפרדה בין הנשים ובין הגברים, כפי שמקובל להקפיד אפילו בדורנו?! וכיצד מוסיפה מרים הנביאה ומעודדת אותן "שִׁירוּ לַה'!" ועוד בפני ציבור של גברים!?

לשאלות הנ"ל קיימות תשובות על דרך הנגלה, אך כדרכנו, ננסה להשיב על דרך הפנימיות, תשובה אחת, העונה על כל השאלות גם יחד. זכיתי בילדותי לשמוע מפי הרב חיים אצויד ע"ה, ששימש גם כמזכיר הרבנות הראשית בתוניסיה, שלפי הסוד, המילה 'תַּף' עולה בגימטריא 'פלונית'. בידיעותי המוגבלות לא היה די, כדי לרדת לסוף דעתו, אך דבריו נחקקו בזכרוני. לאחר שנים רבות, כשנושא המחולות הציק לי, חקרתי וגיליתי, כי השם "פלונית", הינו בעצם כינוי/כיסוי, לכוח רוחני שלילי, הפועל מצד הטומאה. מדובר ב"בת-זוג" של הס"מ (היצר הרע), ושמה ל-ל-י-ת (מקובל שלא להזכיר כוחות אלה בשמם, אלא בכינוי או בהפרדת האותיות המרכיבות אותו). ומהו הקשר שבין התוף, כלי נגינה תמים, ובין כוח שלילי, שמייחסים לו כוחות סמויים והשפעה שלילית על בני אדם? ראשית, בגימטריא תַּף = 480 = ל-ל-י-ת. ננסה לרדת לשורשו הרוחני של הַתַּף. הַתַּף בנוי בדרך כלל, מעור המתוח על צידו האחד של גליל (דמוי צינור). ייעודו של

התף - תיפוף, השמעת קול באמצעות הכאה על גבי העור. ייחודו של **התף** בקול **המהדהד** המתקבל ממנו, בשל ריקנותו של הכלי. עניינו של התוף: קצב, דופק, פעימות, "חימום" של הציבור, הכנסתו לקצב והבאתו לידי אקסטזה.

מה מייצג **העור**? עורו של האדם הוא המרכיב החיצוני ביותר של גופו. בפנימיות, מייצג העור את החיצוניות החומרית, המכסה ומסתירה על הפנימיות. המדרש מספר, שלפני חטא עץ הדעת, היה אדם הראשון לבוש ב**פְּתָנוֹת אֹר זָנוֹת**, שלא הסתירו על פנימיותו ועל נשמתו. משחטא, "**וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹקִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ פְּתָנוֹת עֹר וַיַּלְבָּשֵׁם**". פְּתָנוֹת ה**אֹר** הוחלפו ב**פְּתָנוֹת עֹר**. אותיות המילה **עור**, רומזות לנו על התוצאה, **עֹר**. **לעורה** של האישה, יש משקל חשוב בקביעת "יופיה", וה"יופי" הזה, כמו מאפיל על האופי, על המידות ועל שאר הכישורים (שאינם עולים עימו בהכרח, בקנה אחד). בגמרא מובא הפתגם העממי, "**אסתירא בלגינא קיש קיש קריא**", שמשמעותו: מטבע אחת בקופה, מתקשקשת ומשמיעה קול רועש (מה שאין כן אילו היתה הקופה מלאה במטבעות). כך גם התוף, שהצליל שלו הוא תוצר של ריקנותו. **התף** שימש בעבר, באוכלוסיות פרימיטיביות שונות (שבטים באפריקה, בדרום אמריקה וכיו"ב), כאמצעי להגברת ההתלהבות, עד כדי הגעה לאקסטזה, שימוש הפושה והולך לאחרונה. רמז לכך ניתן למצוא בתופי **הטאם-טאם**, ששם מעיד עליהם (**טאם = אטם**), ועל תוצאה של **טמטום**, **איטום** של הצינורות המקשרים בין המחשבה והרגש, העלאת ההתלהבות וההתרגשות החושנית-יצרית, במנותק מהשכל ומהמחשבה.

כדי להקנות לאדם את היכולת לבחור, הותקנו בו "**חיישנים**", הרגישים מאוד לגירויים חיצוניים, כמו מראה העיניים למשל, שבאמצעותן ניתן לבחון את כושר העמידה של האדם בפני הכוחות המפתים אותו, "**ולא תתורו אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם**". הדבר נכון גם לגבי משמע האוזניים, כמו בתיפוף, המסוגל בנסיבות מתאימות להלהיב ולגרום להתלהטות של היצר. כדי לפענח את הסוד המוצפן ב**תף המיוחד**, ב**הא** הידועה, נהפוך את סדר האותיות של המילה **התף** ← ונקבל **פ.ת.ה** (השורש של פעולת **הפיתוי**). **התף (= "פלונית")**, מייצג את כוחו של היצר הרע המפתה את האדם, ובמקרה דן את הגבר, כאשר הוא נחשף לגירויים, הגורמים לו להתפתות, ולא לעמוד בפני יצרו. דוגמא מובהקת לכך, היא חשפנות מיותרת של **עור**, ובמיוחד בתקופת הקור, בשעה שלפי ההיגיון הפשוט, מן הראוי היה, שהעור יקבל תוספת של כיוסי. במקרה שלנו, זכתה מרים הנביאה, וראתה שיש בכוחה באותו רגע, **לקחת בְּיָדָה אֶת הַתָּף**. השורש **ל.ק.ח** משמש בלשון הקודש גם לפעולה של קניין, והשגת בעלות (**לקוח**, הוא **קונה בעצם**). ובמיוחד כאשר מתוספת המילה "**בְּיָדָה**", במשמעות של אחיזה ושליטה ללא כל עוררין ב**תף**, באותה "**פלונית**" המפתה.

בכך איפשרה מרים הודיה משותפת של כל עם ישראל לקב"ה, ע"י הצטרפותן של הנשים בשירה, בתופים ובמחולות, וכל זאת על דרך הקדושה, מבלי לעורר את היצר הגשמי, אצל הגברים. לכן מציינת התורה דוקא כאן, את עובדת היותה של מרים, **נְבִיאָה**, "**רשמית**" ומוכרת. רק מי שמוגדר כנביא אמת, רשאי להורות, ב"**הוראת שעה**" חד פעמית, על פעולה הנוגדת לכאורה, את ההנהגות שקבעה לנו התורה ככלל. אך גם היוצא מן הכלל הזה, הוגדר בתורה כמותר, וממילא אף הוא על פי תורה. ואז, כאשר מרים לוקחת את **התף**, ב**הא** הידועה, את אותו כוח מפתה **בְּיָדָה**, והיא יודעת שהוא מצוי בשליטתה, רק אז, כאשר התנאי ההכרחי והמוקדם הזה מתקיים, ← "**וּתְצַאנָּךְ כָּל הַנְּשִׂיִם אַחֲרֶיךָ (=אחרי אישורה)**", **פְּתָפִים וּבְמַחְלוֹת**", שכל כולם לשם שמים, שלא על מנת לצוד את עינו של איש מישראל, אלא בפעולה של הודיה לקב"ה. ואז, לא זו בלבד שאין בקולן מן הפיתוי חלילה, אלא הוא מתלכד ועולה עם שירתם של בני ישראל. ובזאת גדולתה של מרים, הפושטת מעל שירתן של הנשים כל קליפה חומרית או גשמית, והופכת אותה לרוחנית, לפנימית. "**שירו לה**", השירה היא לה', לו ולכבודו בלבד, ללא כל נגיעה ליצריות, לחשק או לתאוה.

ומדוע זכתה לכך דוקא מרים, ולא משה רבינו למשל, המכונה "**אדון הנביאים**"? לשם כך עלינו לחזור למרים הקטנה. ומספר לנו המדרש, שהיה עמרם, אבי מרים ואהרן, ראש סנהדרין באותה תקופה. כאשר גזר פרעה "**כָּל הַבֶּן הַיְלִיד הַיְאֹרָה תִּשְׁלִיכֶנּוּ**", חשש עמרם ממצב בו בני ישראל יולידו צאצאים לריק (שיושלכו ליאור). מיד נתן גט ליוכבד אשתו ופרש מחיי אישות. כשראו בני ישראל את הנהגתו של עמרם, עמדו אף הם וגרשו את נשותיהם. אמרה לו מרים הקטנה, "**גזרתך קשה משל פרעה! שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ואתה (גוזר) על הזכרים והנקבות! פרעה רשע הוא, וגזירתו ספק מתקיימת ספק אינה מתקיימת (מסור בידי שמים), אבל אתה צדיק וגזירתך מתקיימת. עמד הוא (עמרם) והחזיר את אשתו, עמדו כל ישראל והחזירו נשותיהם**". אנו רואים שמרים הקטנה, ביטלה בשעת השיא של המצוקה, את הגזירה הקשה של הפירוד בין בני ישראל לנשותיהם, וחיברה ביניהם בכח האמונה שלה. לכן גמל לה הקב"ה גם בשעת השיא של גאולת מצרים, וזכתה להיות הגורם המחבר מצד הקדושה, את שירתן של נשות ישראל עם זו של בני ישראל, **כל ישראל - קול אחד**.

דבר חסידות

חסיד אחד, בר-דעת גדול בהבנת החסידות, בא אל הרבי "הצמח צדק" בקובלנה: "רבי, דורכים עלי בבית המדרש! כל מה שאני אומר – לא מוצא חן בעיני הקהל, ואין הם מתנהגים כפי שהיו צריכים להתנהג כלפי, ועושים כמעט להיפך מדעתי". ענה הרבי: "אתה מתפשט על כל בית-המדרש, ולכן בכל מקום שדורכים – דורכים עליך". (ספר המאמרים, קונטרסים)

שבת שלום ומבורך

ח / ח / ח / ח

אם ברצונך לקבל את הגיליון ישירות למייל או במסרון, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.